

Савельєва Олена Миколаївна,
лаборант кафедри земельного та аграрного права
Національного університету «Юридична
академія України ім. Ярослава Мудрого»

ДО ПИТАННЯ ПРО ТРАНСФОРМАЦІЮ ПРЕДМЕТА АГРАРНОГО ПРАВА

Протягом останніх двадцяти років в Україні триває земельна та аграрна реформа. Нову аграрну політику держави спрямовано на перебудову традиційного державного механізму управління сільським господарством та запровадження приватної власності на землю. Аграрні відносини набувають усе більш динамічного характеру, потребують правового врегулювання з метою забезпечення створення ринкового середовища на основі розвитку різноманітних форм власності, впровадження нових форм господарювання на селі, забезпечення продовольчої безпеки держави та зміцнення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції України на зовнішніх ринках.

Самостійною галуззю права, норми якої покликані врегулювати такі відносини, є аграрне право. Дослідження його предмета сьогодні викликає все більший інтерес з боку науковців-аграрників, оскільки наразі в аграрному виробництві об'єктивно виникають відносини, не врегульовані жодною іншою галуззю права, і потребують такого врегулювання саме аграрним правом.

Досі триває наукова дискусія щодо віднесення аграрного права до самостійної галузі права, все більше юристів-аграрників схиляються до позиції, що аграрне право – це самостійна галузь системи права України, яка об'єднує правові норми, що врегульовують аграрні відносини.

У спеціальній юридичній літературі предметом аграрного права традиційно визнають комплекс суспільних відносин, що виникають при виробництві сільськогосподарської продукції, її переробці та реалізації. Це, безперечно, об'єктивне розширення предмета правового регулювання аграрного права порівняно з «материнськими» селянським, колгоспним та сільськогосподарським правом. У науково-довідковій літературі зазначається, що предмет правового регулювання аграрного права – це аграрні суспільні відносини, що становлять собою комплекс відносин (земельних, майнових, трудових, організаційно-управлінських, фінансових та інших), які оформлюються у процесі виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації сільськогосподарськими товаровиробниками, а також у взаєминах з іншими суб'єктами господарювання, органами державної влади та органами місцевого самоврядування [1, с. 131]. Особливістю предмета аграрного права є його вияв саме у внутрішніх (внутрішньогосподарських) аграрних відносинах.

Отже, предмет правового регулювання аграрного права, не властивий іншим галузям права, – це аграрні відносини, що не можуть бути віднесені в

сукупності до предметів інших галузей права. Вони складаються з комплексу пов'язаних між собою різних видів суспільних відносин, що виникають у процесі здійснення сільськогосподарської діяльності аграрними товаровиробниками. Саме цей комплекс відносин становить специфіку предмета аграрного права. Аграрні відносини прийнято розглядати як сукупність органічно пов'язаних членських, земельних, майнових, трудових, організаційно-управлінських відносин, що виникають у сфері сільськогосподарського виробництва за участю аграрних товаровиробників. Разом з тим, крім аграрних товаровиробників, сільськогосподарську діяльність здійснюють особи, які ведуть особисте селянське господарство. Вони, не будучи аграрними товаровиробниками, виступають суб'єктами аграрних відносин, врегульованих аграрним правом. Отже, в сучасних умовах коло суб'єктів аграрного права фактично розширюється.

В сучасний період реформування аграрних відносин постійно відбувається і трансформація предмета правового регулювання аграрного права. Як зазначає у своєму дослідженні Т.О. Коваленко, джерела аграрного права містять аграрно-правові норми, які врегульовують відносини у сфері виробництва, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції фізичними та юридичними особами – суб'єктами аграрного господарювання, а також відносини у сфері забезпечення ефективного сільськогосподарського виробництва вказаними особами (матеріально-технічного забезпечення, державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, соціального розвитку села, сільськогосподарського дорадництва, підсобних виробництв та промислів тощо) [2, с. 63]. Тобто, окрім традиційних відносин як складових предмета аграрного права, автор слушно наводить нові, притаманні саме сучасному стану розвитку відносин аграрного виробництва. До того ж, в умовах сьогодення все більше актуалізується питання про включення до предмета аграрного права відносин у сфері забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції, агромаркетингових відносин (основна мета – посилення експортної конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції України), а також відносин диверсифікації сільських територій. Як видається, наразі нагальним є питання щодо комплексного та більш ґрунтовного дослідження суспільних аграрних відносин, які формують предмет аграрного права України.

1. Словник з аграрного права / уклад. В. П. Жушман, О. О. Погрібний, В. Ю. Уркевич / за ред. В. П. Жушмана. – Х., 2010.

2. Коваленко Т. О. Джерела аграрного права: сучасний стан та перспективи // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2008. – № 7. – С. 61-69.